

Lemmenjoen vesi samentuu vuosi toisensa jälkeen – Kuka kantaa vastuun?

Kullankaivajilla ja paikallisilla on hyvin erilainen näkemys joen samentumisen laajuudesta sekä sen vaikutuksista luontoon.

Lemmenjoki

24.8.2017 klo 17:30päivitetty 24.8.2017 klo 18:55

Linnea Rasmus

60

Lemmenjoen kullankaivu

- Pinta-alaltaan Suomen suurin kansallispuisto, Lemmenjoki sijaitsee Suomen Lapissa, Inarin ja Kittilän kuntien alueella.
- Nykyisen Lemmenjoen kansallispuiston alueella on etsitty ja kaivettu kultaa vuodesta 1872 lähtien.
- Lemmenjoella on 25 kaivospiiriä ja noin kolmekymmentä lapiokaivajien valtausta sekä kullanhuuhdontalupaa.
- Kullankaivuun merkeissä alueella on kesäisin noin sata henkeä.
- Lemmenjoen konekaivun on määrä loppua vuonna 2020.

Lähde: Luontoon.fi

Suomen suurimman kansallispuiston läpi virtaavan Lemmenjoen veden laatu on ollut otsikoissa tänäkin kesänä.

Jokilaakso on suosittu retkeilykohde, jota markkinoidaan luontomatkailijoille puhtaalla luonnolla ja legendaarisella kultamaineella. Kultaisessa jokilaaksossa on kuitenkin omat haasteensa.

Lapin Kullankaivajain Liitto tiedotti elokuun puolivälissä, että Lemmenjoen kansallispuiston kullankaivualueella on tapahtunut kaksi pumppurikkoa, joiden vuoksi sameaa vettä on päässyt valumaan Lemmenjoen pääuomaan. Useimmat kullankaivajat turvautuvat sateisina kesinä pumppuihin, joilla he pumppaavat vettä niin kutsutuille pintaimetykskentille.

Onko samentuma vaarallista ympäristölle?

Onko kullankaivualueelta karannut vesi sitten vahingollista luonnonjoelle vai ei, siitä ei ole yksimielisyyttä. Lapin ELY-keskuksen mukaan [pitkään jatkuessaan samentunut vesi voi aiheuttaa kalakuolemia](#). Myös joen pohja voi liettyä ja liete voi tukehduttaa kalojen mätimunat, jolloin kutu ei onnistu. Liettyminen voi myös vahingoittaa herkkää pohjaeliöstöä.

Lapin Kullankaivajain Liiton geologi Antti Peronius haluaa kuitenkin painottaa, että Lemmenjokeen valunut vesi sisältää vain maa-ainesta, ei kemikaaleja tai muita myrkyjä. Hän ei usko samentuneen veden aiheuttavan suurta vahinkoa luonnolle.

– Sillä on lyhytaikaisia vaikutuksia. Kysymyksessä on maa-ainesta sisältävän veden pulssi, jonka päästö kesti ehkä vuorokauden tai vähän yli, ja se pulssi laimenee itseksensä. Tällainen lyhytaikainen pulssi ei todennäköisesti vaikuta pohjaeliöstöön, eikä kalastoon millään tavalla, sanoo Peronius.

Lapin Kullankaivajain Liiton geologi Antti Peronius. Jarmo Honkanen / Yle

Lapin ELY-keskuksen ympäristösuojeluyksikön päällikkö Eira Luokkanen on Lapin Kullankaivajain Liiton kanssa osin samoilla linjoilla. Samentuneen veden ei pitäisi vahingoittaa kalastoa, mikäli vesi ei sisällä erityisen vaarallisia aineita.

– Otamme vesinäytteet ja katsomme, mitä tulokset näyttävät. Katsomme, onko vedessä esimerkiksi jotain ainetta, josta saattaa olla haittaa, mutta ennalta arvioiden ei pitäisi olla mitään suurempia riskejä, arvioi Luokkanen.

Lapin ELY-keskuksen ympäristöpäällikkö Eira Luokkanen. Johanna Sarjas / Yle

Pumppurikko tapahtui vastikään – Vesi ollut samea koko kesän?

Kullankaivajien mukaan pumppurikot tapahtuivat elokuun puolivälissä.

Paikalliset asukkaat ihmettelevät tilannetta. He ovat seuranneet Lemmenjoen veden tilaa koko kesän, ja se on heidän mukaansa ollut samentunut paljon kauemmin.

– Vesi on ollut koko kesän todella huonossa tilassa. Toki alkukesästä oli sateita, mutta nyt viime aikoina ei ole ollut minkäänlaisia sateita, jotka edistäisivät samentumista, kertoo lemmenjokelainen poromies ja yrittäjä Heikki Paltto, joka toimii myös Saamelaiskäräjien varapuheenjohtajana.

Lemmenjokelaisen Heikki Palton mielestä kultaa koneitse kaivavat ovat pilanneet joen. Vesa Toppari / Yle Sápmi
Lapin Kullankaivajain Liiton geologi Antti Peronius kiistää Palton havainnot.

– En oikein jaksa uskoa tuota. Tämä nimenomainen tapaus, josta Kullankaivajain Liitto lähti tiedottamaan, oli selkeä häiriötilanne. Minun tietojeni ja oman käyntini perusteella en ole siellä havainnut mitään samenessa aikaisemmin.

Lapin ELY-keskuksen Eira Luokkanen vahvistaa, että ensimmäinen ilmoitus Lemmenjoen veden samentumisesta tuli heille jo heinäkuun puolivälissä. Keskus on saanut ilmoituksia veden tilasta myös sen jälkeen.

– Toiminnasta vastaavalta on pyydetty selvitys ja hän on toimittanut sen heinäkuun aikana. Lapin ELY-keskuksen virkamies on käynyt heinäkuussa alueella, ja myös häneltä saatu havaintoja tilanteesta. Alueelta on otettu myös vesinäytteitä.

– Silloin kun tarkastuksella on käyty, ovat alueen huuhtontatyöt olleet pysähdyksissä. Siellä on tarkasteltu tilannetta ja keskusteltu korjauskeinoista, joita alueella on mahdollista tehdä.

Luokkanen kertoo, että ELY-keskus on vaatinut pumppurikosta vastuussa olevalta kullankaivajalta toimenpiteitä tiettyyn päivämäärään mennessä. Toimenpiteillä pyritään hieman tehokkaammin estämään vesien valumista kaivantoihin.

– Tällä hetkellä edellyttämme, ettei kyseinen toimija saa jatkaa kullanhuuhtontaa ennen kuin pumppauskapasiteetti on riittävä myös tällaisten hankalien tilanteiden varalta. Lisäksi alueelle täytyy saada pumppuja riittävästi, Luokkanen lisää.

Lemmenjoki 14.8.2017. Anneli Lappalainen / Yle

Tilanne on ympäristöluvan vastainen – "Ei voi verkkojakaan enää laskea"

Lemmenjokelaisen Heikki Palton mielestä kultaa koneitse kaivavat ovat jo pilanneet joen. Kalaa on turha pyytää.

– Nyt on tilanne sellainen, ettei verkkojakaan voi enää laskea. Jos verkon laittaa veteen, se on tunnin päästä kuin aita, mikään kala ei ui siihen. Tämä on kansallispuisto, ja kansallispuiston läpi virtaavan joen pitäisi olla puhdas.

Lemmenjoki 14.8.2017. Anneli Lappalainen / Yle

Heikki Paltto epäilee tilanteen syntyneen heikkojen ympäristösäännösten vuoksi. Hän toivoisikin ELY-keskuksen valvovan tilannetta paremmin.

– Heidän pitäisi pystyä valvomaan oikealla tavalla. Heikot ympäristömääräykset mahdollistavat joen saastuttamisen, Paltto pohtii.

Lapin ELY-keskuksen ympäristösuojeluyksikön päällikkö Eira Luokkanen myöntää, että tilanne rikkoo ympäristölakia, sillä samea vesi ei saisi päästä jokeen. Nyt ELY-keskus toimii sen mukaan, kuin oman toimivaltansa puitteissa kykenee.

– Nyt on hyvä muistaa, että tuolla alueella kullankaivu ei toimi aivan voimassa olevien lupien puitteissa, selittää Luokkanen.

Lemmenjoen konekaivualuetta kesällä 2016. Yle

Vesi tulee samalta kaivajalta kuin viime vuonna

Pumppurikko tapahtui samalla alueella, josta pääsi myös viime vuonna sameaa vettä Lemmenjokeen.

Antti Peronius kertoo kyseisen kullankaivajan käyttäneen vedenpuhdistuskeinona 90-luvulta saakka pintaimetyksen menetelmää, jossa vesi pumpataan pintaimetyskenttään, jolloin maa puhdistaa veden.

Vanhat keinot eivät ole kuitenkaan olleet riittäviä sateisina kesinä.

Lapin ELY-keskuksen mukaan yllättävät tilanteet eivät kuitenkaan saisi olla syy vahingoille.

– Tällaisessa tilanteessa ja tuollaisella alueella pitää huomioida se, että siellä sataa. Myös runsassateisina vuosina pitää toiminta sopeuttaa niin, ettei ympäristöön pääse turhaa kuormitusta. Ennaltavaraautuminen ei tässä tapauksessa ole ollut riittävää, Eira Luokkanen kertoo.

Lemmenjoen konekaivualuetta kesällä 2016. Inger-Elle Suoninen / Yle Sápmi

ELY-keskus ennusti tilanteen jo vuonna 2011

Lapin ELY-keskus suoritti Lemmenjoella tehostettua vesistötarkkailua kesällä 2011.

Lemmenjoen alueen koneellisen kullankaivun tehostetun tarkkailun tulokset raportissa todetaan, että koneellisen kullankaivun kuormitus on selvästi nähtävissä välittömästi kullankaivalueiden alapuolella. Luonnontilaan verrattuna vedenlaadussa on moninkertaisesti metalli-, kiintoaine- ja ravinnepitoisuuksia. Vesi on myös sameampaa, vaikka kokonaisuutena vedenlaatu olikin kohentunut edellisestä, vuosina 2006–2009 toteutetusta seurantajaksosta.

Vuonna 2011 voimaantulleen kaivoslain mukaan koneellinen kullankaivu loppuu Lemmenjoella vuonna 2020. ELY-keskuksen raportissa osoitetaan ymmärrystä siihen, että alueella toimivat konekaivajat pyrkivät kahdeksan vuoden siirtymäajan puitteissa huuhtomaan kultaa mahdollisimman tehokkaasti saadakseen vastinetta tekemilleen investoinneille.

Lemmenjoen konekaivualuetta kesällä 2016. Yle

"Kullankaivajat eivät halua investoida" – Kuka vastaa?

Geologi Antti Peronius kertoo, että heillä on Lapin Kullankaivajain Liitossa ajatuksia siitä, miten toimintaa voisi kehittää. Hän kuitenkin lisää, että koska koneellinen kullankaivu lopetetaan muutaman vuoden päästä, eivät kullankaivajat ole halukkaita investoimaan vastaavien tilanteiden varalta.

– Motivaation lisäksi se on usein myös taloudellinen kysymys. Suurien summien investoinnit eivät ehdi maksamaan itseään takaisin. Kullankaivajilla ei ole myöskään tiedossa keinoa, jolla tilannetta voisi varmasti ehkäistä, Peronius jatkaa.

Lemmenjoella asuva Heikki Paltto perää vastuunottoa. Tässä tilanteessa vastuunkantajaa ei kuitenkaan tunnu löytyvän.

– Kuka vastaa, jos joki pilataan, valtio vai kullankaivajat? Olen niin kyllästynyt, sillä tilanne on joka kesä sama. En hyväksy tätä, Paltto puuskahtaa.

Saamelaiskäräjät on aikeissa selvittää, olisiko sillä mahdollisuus hakea korvauksia kullankaivun haitallisista vaikutuksista luontoon. Vielä ei ole kuitenkaan selvää, kuuluisiko korvausten maksaminen valtiolle vai kullankaivajille.